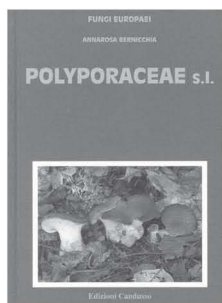

BOEKBESPREKINGEN

Bernicchia, A., 2005. Polyporaceae s.l. Fungi Europaei, volume 10. Edizione Candusso, Alassio SV, Italia. ISBN 88-901057-5-5. Prijs ca. € 85,-.

In 2005 is deel 10 van de prachtige Italiaanse boekenserie “Fungi Europaei” verschenen. Dit deel behandelt de gaatjeszwammen, ook wel houtzwammen of Polyporen genoemd. Dit is een groep van onderling niet allemaal nauw verwante groepen zwammen, die gemeen hebben dat de oppervlaktevergroterende structuur van het hymenium bestaat uit (meestal) gaatjes. Veel soorten hebben ook een leerachtig taaie tot houtige consistentie. Een groot aantal van de soorten bestaat uit houtsaprophyten. Het Gewoon elfenbankje is wel de bekendste vertegenwoordiger van deze groep. Dat alle Europese soorten in één boek behandeld worden is bijzonder praktisch. Dit boek is te beschouwen als de opvolger van een publicatie waarin de polyporen van Italië behandeld werden (Bernicchia, 1990). Ook in het hier besproken boek wordt bij de beschrijving van de ecologie en verspreiding van de soorten voornamelijk de Italiaanse situatie vermeld.

In het eerste hoofdstuk komt de ecologie van de fungi aan bod, de plaats van de fungi in het ecosysteem, met het bekende onderscheid in (biotrofe en necrotrofe) parasitaire, saprotrofe en symbiotische schimmels. Daarna volgt een uiteenzetting over het mediterrane milieu; de diverse klimaatzones die in Italië zijn te onderscheiden en de effecten van de mens op landschap en vegetatie door de eeuwen heen. Het derde hoofdstuk gaat over de macro- en microscopische kenmerken van de polyporen, en beschrijft ook welke indicatorfunctie ze hebben voor bepaalde milieuomstandigheden.

De determineersleutels zijn grotendeels ontleend aan die van Ryvarden en Gilbertson (1993-4) waar de extra soorten die in Noord-Europa ontbreken, ingevoegd zijn. Deze sleutels werken in het algemeen goed. Irritant is wel dat de (enkele) foutjes die in de oorspronkelijke sleutels staan zijn overgenomen.

In de rest van het boek worden 271 soorten besproken, waarvan er 250 met een kleurenfoto afgebeeld worden. Elke soortbeschrijving bevat een tekst en een duidelijke tekening van de microscopische structuren. De Italiaanse tekst is steeds voorzien van een beknopte Engelse vertaling. De tekeningen zijn niet bijzonder fraai, want de lijnen zijn van ongelijke dikte, wat een rommelig en soms onjuist beeld geeft.

De sterke kant van het boek is de volledigheid, hoewel strikt Noord-Europese soorten alleen in de sleutels benoemd, maar niet beschreven worden. Heel waardevol zijn de foto's. Van sommige soorten zijn meerdere foto's opgenomen om de variatie te illustreren. Toch is een moeilijkheid dat diverse soorten houtzwammen zo variabel zijn, vaak nog meer dan bij 'gewone paddenstoelen' het geval is, dat het nog niet meevalt een karakteristieke afbeelding te maken. Dat geldt natuurlijk vooral voor de diverse witte, resupinaat groeiende soorten, maar toch ook voor vele andere hoedenvormende soorten. Het determineren door middel van plaatjes kijken is voor veel soorten dan ook uitgesloten. Het plaatje kan een bevestiging opleveren van de determinatie, maar ook voor extra twijfel zorgen wanneer de foto een andere vorm van dezelfde soort toont dan de zojuist gedetermineerde vondst. Zo is bij *Rigidoporus*

ulmarius een resupinaat stukje poriën afgebeeld, terwijl deze soort grote console- of hoefvormige vruchtlichamen vormt. De afbeelding van *Polyporus brumalis* laat veel grotere poriën zien dan deze soort in onze contreien heeft; misschien is *P. arcularius* afgebeeld? En onder *Grifola frondosa* staat *Polyporus umbellatus* afgebeeld.

Deze opmerkingen mogen het belang van dit boek niet ondergraven. Nog niet eerder verscheen een zo compleet boek over Polyporen, met zoveel veelal goede afbeeldingen. Bijzonder interessant is de toevoeging van relatief onbekende soorten van mediterrane bossen en bomen. Voor de serieuze liefhebber is dit boek een zeer welkome aanvulling op de andere boeken over deze groep van soorten.

Peter-Jan Keizer

Literatuur

Ryvarden, L. & Gilbertson, R.L. 1993, 1994. European Polypores I, II. Fungiflora, Oslo, Noorwegen.
Bernicchia, A. 1990. Polyporaceae s.l. in Italia. Inst. di Patologia Vegetale. Università Bologna, Italië.

Haan, A. de & R. Walley. 2002, 2006. Studies in Galerina. Galerina Flandriae 1 en 2. Fungi non delineati, vol. 23 en 33. Edizioni Candusso, Alassio (Italië). ISSN-1128-6008. Prijs € 11,– per deeltje.

De serie Fungi non delineati is bedoeld voor de publicatie van kleurenafbeeldingen en beschrijvingen van paddenstoelen waarvan weinig of geen afbeeldingen in de literatuur te vinden zijn. Tot nu toe zijn 36 deeltjes verschenen. Sinds de aanvang van deze reeks heeft een verschuiving plaatsgevonden van collages van willekeurige bijzondere soorten naar meer samenhangende publicaties waarin soorten van een bepaalde taxonomische groep worden behandeld. Daardoor is het belang ervan sterk toegenomen.

In deze bespreking wil ik aandacht besteden aan twee afleveringen over Mosklokjes (het geslacht *Galerina*), verschenen in 2002 en 2006, die van grote betekenis zijn voor Nederlandse mycologen. Er zijn al veel publicaties verschenen over mosklokjes, maar determinatie blijft problematisch. *Galerina* is zelfs een van de weinige geslachten waarvoor een wereldmonografie is gepubliceerd (Smith & Singer, 1964). De soortopvattingen in dit boek zijn echter zeer discutabel en de determinatietabellen rondt beroerd. De bewerking voor Nederland door Barkman (1969) is geheel achterhaald. De hierboven genoemde publicaties komen dus als geroepen. Ze zijn in het Engels geschreven door de Vlaamse mycologen André de Haan en Ruben Walley en behandelen de soorten die in Vlaanderen zijn aangetroffen. Daardoor is de overeenkomst met de Nederlandse mosklokjesflora groot. In twee afleveringen zijn 32 taxa behandeld. Daarvan is alleen *Galerina tundrae* nog niet uit ons land bekend, maar waarschijnlijk schuilt deze soort onder de tientallen collecties die in Leiden als *Galerina spec.* zijn opgeborgen. Het soortconcept van onze Vlaamse collega's stemt in het algemeen goed overeen met de tamelijk wijde opvattingen van Nederlandse mycologen. In afwijking van ons Overzicht worden bijvoorbeeld het Naaldbosmosklokje (*Galerina sideroides*) en het Kleverig mosklokje (*G. stylifera*) als één soort beschouwd. Anderzijds worden de twee variëteiten van het Barnsteenmosklokje (*G. vittaeformis* var. *vittaeformis* en var. *atkinsoniana*)

als afzonderlijke soorten behandeld. Het Kaal veenmosklokje (*Galerina tibiicystis*) is recent in twee soorten gesplitst die nu *Galerina mairei* en *G. hybrida* moeten heten.

Van alle behandelde taxa wordt eerst de oorspronkelijke diagnose geciteerd, gevolgd door een gedetailleerde oorspronkelijke beschrijving, doorgaans gebaseerd op de studie van omvangrijk materiaal. Van *Galerina atkinsoniana* werden bijvoorbeeld 52 collecties bekeken. De microscopische kenmerken zijn weergegeven in bijzonder fraaie lijntekeningen. Van alle taxa is ten minste één kleurenfoto opgenomen, meestal van uitstekende kwaliteit. Alleen de foto van het Groot mosklokje (*G. clavata*) in deel 1 vind ik slecht herkenbaar. In totaal zijn 40 foto's opgenomen. Die platen zijn bijzonder welkom, want mosklokjes komen er in populaire boeken bekaaid af. In de gids van Gerhardt (2006) zijn bijvoorbeeld slechts zeven soorten afgebeeld. De foto's bevestigen op het eerste gezicht de algemeen verbreide indruk dat al die mosklokjes verrekt veel op elkaar lijken, maar bij nadere beschouwing blijken er toch aanzienlijke verschillen te bestaan in habitus, hoedkleur en steelbekleding, waardoor een opmerkelijk groot aantal soorten naar mijn ervaring toch in het veld reeds herkenbaar is.

De gebruiker zal in deze boekjes een determinatiesleutel node missen. Recent heeft De Haan (2006) echter een goede sleutel voor mosklokjes in Vlaanderen gepubliceerd in het tijdschrift van de Antwerpse Mycologische Kring. Deze tabel is uitstekend in combinatie met de twee deeltjes van *Fungi non delineati* te gebruiken. De auteurs hopen in de nabije toekomst met een derde aflevering de bewerking van *Galerina* voor Vlaanderen af te ronden. Hopelijk zullen zij in het laatste deel van hun trilogie ook een sleutel opnemen om zo de toegankelijkheid van hun voortreffelijke werk te vergroten.

Eef Arnolds

Literatuur

Barkman, J.J. 1969. Het geslacht *Galerina* in Nederland. *Coolia* 14: 49-86.

De Haan, A. 2006. *Galerina* in Vlaanderen. Mededelingen van de KAMK, 2006.3.64-76.

Gerhardt, E. 2006. De grote paddenstoelengids voor onderweg. 2^e druk. Tirion, Baarn.

Smith, A.H. & Singer, R. 1964. A monograph of the genus *Galerina* Earle. Hafner, New York.

Willebrands, M. & van 't Hoog, A. 2006. Franciscus van Sterbeek: Traktaat van de kampernoeljes, genaamd duivelsbrood. 104 pp, met 20 afbeeldingen. ISBN 90-6550-917-8. Prijs: € 13,- .

Onlangs verscheen een alleraardigste herpublicatie van de eerste Nederlandstalige tekst over paddenstoelen, gepubliceerd in 1668 door Franciscus van Sterbeek: “Tractaet van de campernoellien, ghenaeamt duyvelsbroot” en verschenen als hoofdstuk in het boek “De verstandige kock”. Het Tractaet, dat slechts 13 pagina's telt, is een lofzang op de paddenstoel. Van Sterbeek vond de toen alom heersende mycofobie ergerlijk, en dichtte: “Geen kennis en geen benul, / U heeft niets met 't zwammenspul. / Waarom toch, bent u zo straf / En schrijft u de mens in het graf? / Goede fungi juist bereid / Eet men zonder zwaarigheid.” De tekst staat vol van de prachtigste passages: “Wat betreft de aard van de paddenstoel in het algemeen: hij is een vochtig en zeer koud, sponsachtig gezwel, dat ontstaan is uit een overmaat aan schimmel, een slijkerige, verderfelijke nattigheid, waarmee de aarde vol zit.”

Het Tractaet omvat veel: van het herkennen en bewaren van paddenstoelen tot het schoonmaken, kweken en bereiden daarvan. Ook wordt aandacht besteed aan remedies tegen de consumptie van ‘verkeerde’ paddenstoelen en aan de heilzame werking van sommige soorten. Het boekje omvat zowel een weergave van de oorspronkelijke tekst (in normaal lettertype, dus niet facsimile weergegeven) als een hertaling. Wat de publicatie interessant maakt is de begeleidende tekst, die de publicatie in een maatschappelijk en natuurwetenschappelijk kader van die tijd plaatst. De recepten van Van Sterbeeck zijn het uitproberen niet waard omdat ze niet gebaseerd zijn op smaak maar op de toen heersende mening dat de samenstelling van de gerechten moest voldoen aan de eisen die gesteld worden door de temperamentenleer. Gelukkig hebben de auteurs ook Van Sterbeeck’s recepten vertaald in bereidingen die we heden ten dage appreciëren!

Aad Termorshuizen

ZWIJMELZWAMMEN

De Coolia’s van het jubileumjaar 2008 hopen we op te vrolijken met Uw Mooiste Foto’s! Stuur uw foto’s in **voor 1 november 2007**, zodat we er al een aantal in de eerste aflevering van volgend jaar kunnen plaatsen.

Zie Coolia 50(2) van dit jaar, pag. 114, voor details.

ALGEMENE LEDENVERGADERING & BIBLIOTHEEKMIDDAG

zaterdag 9 februari 2008

De Algemene ledenvergadering wordt in 2008 weer gecombineerd met de Open Middag van de bibliotheek, en wel op **zaterdag 9 februari 2008**. Programma volgt, in de volgende Coolia.

RECTIFICATIES

De foto van de Groene aardtong (plaat 3) in Coolia 50(2) is gemaakt door Elze Dijkman, niet door Atte vd Berg.

In Coolia 50(3) worden op blz. 167 ten onrechte de internetsites Waarneming.nl en Soortenbank.nl in één adem genoemd. Laatstgenoemde is echter geen platform waarop soorten kunnen worden gemeld. Die webstek valt dus geheel buiten het bestek van de betreffende alinea in het WPN-verslag, en had daar niet vermeld moeten worden.